

Investigating the rural tourism industry and efficient solutions for its sustainable development

Tourism industry plays an important role in the economy of countries. In the meantime, rural areas are facing problems such as the migration of villagers, low income levels, and increasing poverty. Rural tourism and tourism economy are becoming one of the main pillars of economic development, and in this regard, rural tourism can play an important role in rural development and diversity with proper planning and understanding of opportunities and limitations. To have a part in the national economy. The aim of the current research is to investigate the rural tourism industry and efficient solutions for its sustainable development. The current research is of an applied type with a descriptive-analytical approach, and the collection of information is done in a combination of library and documentary methods. In the conclusion of this research, it can be said that the rural areas of Iran with beautiful natural landscapes, coastal, mountainous and forest villages and many climatic differences, as well as a combination of local customs and traditions that originate from cultural diversity, can provide a comfortable, enjoyable and attractive environment for tourists. On the one hand, the rural tourism industry can play a valuable role in the development of rural areas and ultimately national development by diversifying the local economy and on the other hand by stimulating the growth of the local economy.

Keywords: rural tourism industry, sustainable development, efficient sustainable development solutions.

بررسی صنعت گردشگری روستایی و راهکارهای کارآمد توسعه پایدار آن

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۶/۱۷

غلامرضا اصلانی^۱علی شیرخانی^۲رضا پریرزاد^۳**چکیده**

صنعت گردشگری در اقتصاد کشورها نقش مهمی را ایفاء می-کند. در این میان، مناطق روستایی با مشکلاتی مانند مهاجرت‌های روستاییان، پایین بودن سطح درآمد، فقر فزاینده مواجه هستند. گردشگری روستایی و اقتصاد گردشگری در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی توسعه اقتصادی می‌باشد و در همین ارتباط گردشگری روستایی نیز با برنامه‌ریزی مناسب و شناخت فرصت‌ها و محدودیت‌ها می‌تواند نقش مهمی در توسعه روستایی و تنوع‌بخشی به اقتصاد ملی داشته باشد. هدف از پژوهش حاضر، بررسی صنعت گردشگری روستایی و راهکارهای کارآمد توسعه پایدار آن می‌باشد. پژوهش حاضر از نوع کاربردی و با رویکرد توصیفی-تحلیلی است که گردآوری اطلاعات به صورت ترکیبی از روش‌های کتابخانه‌ای و اسنادی انجام گرفته است.

در نتیجه‌گیری این پژوهش می‌توان گفت که مناطق روستایی ایران با دارا بودن مناظر طبیعی زیبا، روستاهای ساحلی، کوهستانی و جنگلی و تفاوت‌های اقلیمی بسیار زیاد و همچنین ترکیبی از آداب و سنن محلی که نشأت گرفته از تنوع فرهنگی است، می‌تواند محیطی راحت، فرح‌بخش و جذاب را برای گردشگران فراهم آورد. صنعت گردشگری روستایی از یک طرف با تنوع‌بخشی به اقتصاد محلی و از طرف دیگر با تحرک رشد اقتصاد محلی می‌تواند نقش ارزنده‌ای در توسعه مناطق روستایی و در نهایت توسعه ملی ایفا نماید.

کلمات کلیدی: صنعت گردشگری روستایی، توسعه پایدار، راهکارهای کارآمد توسعه پایدار.

^۱ دانشجوی دکتری علوم سیاسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران، JAHANGIR0065@GMAIL.COM

^۲ استاد گروه علوم سیاسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران (نویسنده مسئول)، rooz1357@gmail.com

^۳ استایار گروه علوم سیاسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران، R-parizad@yahoo.com

مفهوم پایداری و سه جنبه (۱) حفاظت از محیط زیست (۲) حفظ منابع و میراث فرهنگی (۳) حرمت و احترام به جوامع است که با هدف تحمیل آسیب‌های اقتصادی اجتماعی و یا زیست محیطی به نسل‌های آینده» (ازکیا، ۱۳۸۱، ص ۳۲)؛ بیان شده را می‌توان از دو بعد مورد توجه قرار داد: الف) هدف از توسعه گردشگری روستایی پاسخگویی به تقاضای روزافزون جمعیت شهری، برای گذراندن اوقات فراغت و تفریحات در سکونتگاه‌های روستایی است. این بعد در حومه‌های بیلابقی و روستاهای همجوار با شهرهای بزرگ بیشتر مصداق پیدا می‌کند. ب) هدف از توسعه گردشگری روستایی توسعه سکونتگاه‌های روستایی است (افتخاری، ۱۳۸۱، ص ۳۴). چارچوب نظری توسعه پایدار روستایی که با ایجاد اشتغال، افزایش سطوح درآمد، متنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی، افزایش سطح آگاهی‌های فرهنگی و اجتماعی و ایجاد روابط اجتماعی گسترده بین جامعه میزبان و میهمان به حفاظت از میراث فرهنگی و محیط زیست طبیعی کمک کرده و با جلوگیری از مهاجرت بی رویه و خارج از قاعده و نیز بهینه‌سازی بهره‌برداری از زمین، به توسعه پایدار روستایی کمک می‌کند و از این حیث نقش بسیار مهمی در متنوع‌سازی اقتصاد جوامع روستایی داشته و بستر و زمینه‌ساز توسعه پایدار روستایی باشد و از طرف دیگر وسیله‌ای برای تحریک رشد و پویایی اقتصاد ملی از طریق غلبه بر انگاره‌های توسعه‌نیافتگی و نیز بهبود استانداردهای زندگی مردم محلی در منطقه به حساب آید، بررسی می‌گردد. چراکه در هر صورت اگر گردشگری روستایی بتواند کلیه نقشه‌های محوله را به خوبی ایفا نماید می‌تواند خالق یا محرک فرآیند توسعه یافتگی برای حصول به توسعه پایدار در نواحی روستایی و نیز پایداری جوامع محلی در کلیه زیرشاخه‌های اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و همچنین خود صنعت گردشگری باشد (رضایی، ۱۳۹۴، ص ۴).

بنابر تعریف کمیسیون جامعه اروپا، گردشگری روستایی تنها شامل گردشگری کشاورزی نمی‌شود؛ بلکه همه جاذبه‌هایی را که برای گردشگران در مناطق روستایی وجود دارند، در بر می‌گیرد. بنابراین، با توجه به ظرفیت‌های جامعه محلی و اهداف گردشگران می‌توان گردشگری روستایی را به ۸ دست، مجزا تقسیم نمود که عبارت است از گردشگری طبیعی^۱؛ در این نوع از گردشگری عمدتاً بر جنبه‌ها و جاذبه‌های محیطی و طبیعی تأکید شده است و هدف پناه بردن به دامن طبیعت زیباست؛ گردشگری فرهنگی^۲؛ در این شکل از گردشگری بر تاریخ، میراث فرهنگی و باستانی مردم روستایی تأکید می‌شود و هدف آشنایی و شناخت آنهاست؛ اکو گردشگری^۳؛ در این نوع علاوه بر جاذبه‌های طبیعی، گردشگر با زندگی و هنرهای اجتماعی مردم محلی، که خود در تعامل با جاذبه‌های طبیعی است، ارتباط دارد؛ گردشگری دهکده^۴؛ در این شکل، گردشگر با خانوارهای روستایی زندگی می‌کند و در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی روستا مشارکت دارد؛ آگرو گردشگری^۵؛ در این شکل، گردشگران بدون بر جای گذاشتن تأثیرات منفی بر روی اکوسیستم مناطق میزبان یا فعالیت‌های سنتی کشاورزان با آنها در تعامل اند و مشارکت دارند؛ گردشگری مزرعه^۶؛ در این شکل، به بررسی گردشگری روستایی به عنوان یک نهاد ویژه در سازمان‌ها می‌پردازند تا آن را به شرکت‌های کشاورزی ارتباط دهند و شامل اقامت و مشارکت در فعالیتهای کشاورزی مزرعه است (فرمانی اردهانی، ۱۳۹۶، ص

^۱ Natural Tourism

^۲ Cultural Tourism

^۳ Eco Tourism

^۴ Village Tourism

^۵ Agro Tourism

^۶ Farm Tourism

۴۱). گردشگری محلی - روستایی؛ این نوع، شامل اردو زدن، اقامت در منازل اجاره‌ای، گشت و شکار در حیات وحش، بازاریابی صنایع دستی، جشنواره های فرهنگی و موسیقی، ورزش‌های ماجراجویانه، بازدید از مکان‌های تاریخی و در واقع هر گونه فعالیت تفریحی ممکن در نواحی روستایی است. گردشگری سبز؛ این نوع گردشگری، بیشتر طرفدار محیط زیست است و بهترین روش برای توسعه ارتباط همزیستی بین محیط زیست طبیعی و اجتماعی است (افراخته، ۱۳۹۳).

مفهوم توسعه پایدار، شامل مواردی چون ۱- استفاده پایدار از منابع، ۲- عدم مصرف بیش از حد و اتلاف، ۳- حفظ و ارتقای تنوع طبیعی، اجتماعی و فرهنگی، ۴- برنامه‌ریزی، ۵- حمایت از نظام اقتصاد محلی، ۶- مشارکت جوامع محلی، ۷- مشاوره با افراد ذی‌نفع و عامه مردم، ۸- آموزش خدمات‌دهندگان، ۹- مسئولیت بازاریابی صنعت گردشگری، و ۱۰ - انجام تحقیق و پژوهش (رکن الدین افتخاری، ۱۳۸۹، ص ۱۹)؛ در این حوزه قابل تامل است که نیازمند تامل و بررسی است. در حیطه گردشگری و توسعه آن در محیط‌های اجتماعی از جمله روستا حائز اهمیت است، لزوم توجه به مسائل اجتماعی علاوه بر مسائل اقتصادی و فرهنگی است؛ در واقع بیان رویکرد اجتماعی این حوزه و بیان موانع اجتماعی آن نیز سبب شناسایی و درک بهتر مفهوم می‌گردد. با توجه به اینکه گردشگری روستایی پیش درآمد توسعه صنعت گردشگری تلقی می‌شود و گردشگری مجازی که به عنوان انقلاب گردشگری نامیده شده، منشأ حرکت‌های اقتصادی و فرهنگی بالقوه به شمار می‌آید، بنابراین گردشگری مجازی روستایی می‌تواند با قابلیت‌های گسترده خود نقش مهمی در توسعه پایدار ایفا نماید. هدف از بحث مورد نظر بررسی ابعاد اجتماعی گردشگری مجازی روستایی است؛ بدین شرح که گردشگری مجازی روستایی می‌تواند در بهبود کیفیت خدمات، یاری رساند و در رضایت‌مندی بیشتر مسافران و مهمانان سهم داشته باشد. این فناوری، کاربرها را در عملکرد و انتقال اطلاعات تولید شده کنار هم قرار می‌دهد، به طوری که میان هر گردشگری با گردشگر دیگر که آمیزه‌هایی از تجربیات ویژه، انگیزه‌ها و تمایلات مختلف است تفاوت می‌گذارد، تا اندازه‌ای که هر مسافر جدید، به عنوان یک تجربه جدید به حساب می‌آید. لذا در مجموع می‌توان گفت مسئله اصلی پژوهش تحلیل جامعه‌شناسانه این موضوع و پاسخ به این سؤال است که گردشگری روستایی چه نقش و اثری در توسعه روستایی و توسعه روستایی پایدار از دید جامعه‌شناسی دارد؟

توسعه پایدار

امروزه پایداری به عنوان بخشی اساسی از نظم جدید جهانی شناخته شده و با تاکید بر توسعه پایدار توسط صاحب نظران و مسئولین مبتنی بر حفظ استانداردهای سطح زندگی آینده این مسئله یکی از دغدغه‌های هر جامعه‌ای به شمار می‌رود. طبق تعریف کمیسیون براتلند این توسعه مبتنی بر رفع نیازهای فعلی بدون خدشه دار کردن توانایی نسل آینده و پاسخ به نیازهای خود است (جنیفر، ۱۳۷۸، ص ۵۷).

به واقع این توسعه بر حسب پیشرفت به سوی اهداف رفاهی نظیر کاهش فقر، بیکاری و نابرابری حرکت می‌کند (ممتاز، ۱۳۹۴، ص ۳) و از طرفی به عنوان شرط اساسی تأمین زندگی امن و پایدار با هدف حداقل رساندن اتلاف منابع، تخریب محیط، و بی‌ثباتی اجتماعی به دنبال حل مشکلات اساسی در خصوص عدالت، نیازهای اقتصادی جمعیت زاغه

۱) Rural Tourism

۲) Green Tourism

نشین و محدودیت‌های اجتماعی و تکنولوژی توان محیطی در رفع نیازهای نسل کنونی و آینده بوده و به معنای توسعه ای است که نیازهای نسل کنونی را بدون به مخاطره انداختن توانایی‌های نسل‌های آینده در برطرف کردن نیازهای شان تأمین کند. این مسئله با توجه به نیازمندی به صبر، تلاش و تعهد درازمدت و شاخص‌های اکولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی، نهادی و فرهنگی با توجه همزمان به ابعاد اکولوژیکی، اقتصادی و فرهنگی اجتماعی، بهره‌گیری از رویکرد کل‌نگر در توسعه گردشگری، برنامه‌ریزی از پایین به بالا، کنترل آلودگی‌ها، توجه به رشد آگاهی اجتماعات محلی و توجه به عدالت درون نسلی و بین نسلی در توسعه گردشگری یکی از مسائلی است که اخیراً مورد توجه بسیار قرار گرفته است (احمدیان، ۱۳۹۳، ص ۲). منظور از توسعه پایدار حفاظت از محیط زیست و مفهوم جدیدی از رشد اقتصادی با فراهم ساختن عدالت و امکانات زندگی را برای تمام مردم جهان با طراحی سیاست‌های اقتصادی، مالی، تجاری، انرژی، کشاورزی، صنعتی و... به گونه ای است که توسعه اقتصاد، اجتماعی و زیست محیطی را تداوم بخشید در نهایت توسعه پایدار به معنی عدم تحمیل آسیب‌های اقتصاد، اجتماعی و یا زیست محیطی به نسل‌های آینده است (اسکندری، ۱۳۹۵، ص ۴).

گردشگری روستایی

گردشگری مجموع پدیده‌ها و ارتباطات ناشی از کنش متقابل میان گردشگران، سرمایه، دولت‌ها و جوامع میزبان، دانشگاه‌ها و سازمان‌های غیردولتی، در فرایند جذب، حمل‌ونقل، پذیرایی و کنترل گردشگران و دیگر بازدیدکنندگان با مفهوم جدیدی به نام گردشگری پایدار همراه است که با اتکاء بر مفهوم توسعه پایدار، در عین سوددهی اقتصادی و تأثیر خفیف بر جامعه میزبان و محیط زیست در صدد است که خسارات ناشی از سفر به محیط، انسان و فعالیت آن را به حداقل برساند (مرادی، ۱۳۸۹، ص ۴۲). گردشگری روستایی گردشگری در نواحی روستایی بوده که در سال ۱۹۸۶ کمپسیون جوامع اروپایی، نه تنها گردشگری مزرعه یا گردشگری کشاورزی، بلکه تمامی فعالیت‌های گردشگری روستایی را در نواحی روستایی، گردشگری روستایی تعریف نموده که به مجموعه فعالیت‌هایی گفته می‌شود که از طریق فعالیت‌های گردشگری مانند تأمین اقامتگاه، غذا و یادگیری و آموزش درباره روستا و مزرعه درآمدی را برای ساکنان آن سکونتگاه‌های روستایی ایجاد می‌کند (مکین‌تایر، ۱۹۹۳).

بنابراین می‌توان گفت گردشگری روستایی شامل هر نوع فعالیت تفریحی و گذران اوقات فراغت با دریافت خدماتی از قبیل غذا، محل اقامت و محصولات محلی از ساکنان محلی در مکانی که از نظر قوانین جاری کشور یا از نظر ماهیت اقتصادی و فرهنگی روستا محسوب می‌شود، می‌باشد. مهم‌ترین سیاست‌های گردشگری پایدار ارتقای توسعه محلی و اصلاح کیفیت زندگی جوامع میزبان؛ ترویج ویژگی‌های فرهنگی، محلی و تصویر مقاصد گردشگری؛ هماهنگی بین نیازهای کیفیت تجارب گردشگری و کیفیت زندگی ساکنان؛ حفظ کیفیت محیط زیست که هم جامعه میزبان و هم گردشگران به آن وابسته اند؛ جلب نگرش‌های مدیران و برنامه‌ریزان به توسعه پایدار شهری، در نظر گرفتن ثبات در سیاست‌گذاری‌ها؛ تمرکززدایی عدالت اجتماعی، برابری، امنیت، بهره‌وری و اشتغال جوامع میزبان و گردشگران می‌باشد (اسکندری،

۱۳۹۵، ص ۶). در این میان گردشگری روستایی به معنای گردشگری در نواحی روستایی توسط اداره امور کار آمریکا به معنای «بازدید از مکانی غیر از مکان معمول کار و زندگی خود که خارج از محدوده استاندارد آماری شهری است، در زمانی که فعالیتی غیر از فعالیت کاری در منطقه موردنظر انجام شود که هدف چنین بازدیدی ممکن است تحقیق، درمان، مذهب و... باشد» آمده است (گرفه^۱، ۱۹۹۳). به واقع مفهوم گردشگری روستایی به طور ساده به عنوان مسافرت به نواحی روستایی، شکلی از گردشگری در نواحی روستایی بوده که انگاره‌های مختلف و پیچیده مکان، تاریخ، اقتصاد و محیط روستایی را به نمایش می‌گذارد. این مفهوم در برگیرنده گسترده‌ای از فعالیت‌ها، جاذبه‌های طبیعی و مصنوعی، تسهیلات و امکانات رفاهی، حمل و نقل، بازاریابی و نظام اطلاعات نیز می‌باشد (شارپلی^۲، ۲۰۰۴).

توسعه روستایی

توسعه روستایی به معنای ارتقای سطح رفاه و معیشت روستاییان، همواره دغدغه اندیشمندان و سیاست‌گذاران توسعه به معنای ارتقای سطح رفاه و معیشت روستاییان، بوده و برنامه‌ریزی در این حوزه نیز فرآیندی هدفمند با مشارکت روستاییان در هدف تحقق توسعه همه‌جانبه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد. این نوع توسعه با توجه به خواسته‌ها و آمال محلی افراد منطقه (رضوانی، ۱۳۹، ص ۲۹) ارتقای کیفیت زندگی و وضعیت اقتصادی نواحی نسبتاً منزوی و با تراکم جمعیت کم می‌باشد. توسعه روستایی و در مجموع در ادبیات توسعه پایدار گردشگری، منافع اقتصادی، متنوع سازی اقتصاد محلی، رشد اقتصادی کنترل شده، بهبود روابط محلی و منطقه‌ای و توزیع عادلانه منافع اقتصادی در اقتصاد محلی، در نهایت درآمد مناسب، ثبات قیمت کالاها و خدمات و برابری فرصت‌های شغلی باید همراه با عدم محرومیت نسل‌های بعدی از امکانات موجود باشد؛ توسعه پایدار فرآیندی است که ضمن توانمند کردن مردم محلی، استفاده از محصولات در یک چرخه تداومی و تنوع بخشی به اقتصاد، هم پیوستگی، حفاظت و توسعه، دستیابی به برابری و عدالت اجتماعی، تأمین نیازهای اساسی، بهبود و ارتقاء سطح زندگی برای همه، حفظ و اداره بهتر اکوسیستم‌ها و آینده‌ای امن‌تر و سعادت‌مندانه‌تر را نیز مدنظر دارد (منصوری، ۱۳۸۷، ص ۵۴). این دیدگاه از طریق گسترش و بسط توریسم به عنوان جایگزینی برای فعالیت کشاورزی در نواحی روستایی و بهره‌گیری از منابع انسانی و طبیعی موجود، ایجاد درآمد و افزایش رفاه زندگی ساکنان فضاهای روستایی را مدنظر دارد. در این حالت نیز رابطه بین گردشگران، جامعه میزبان و سرزمین آن و فعالیت‌های توریسم را که باعث ارتقاء و حفاظت فرصت‌ها برای آینده می‌شود و بر پایه ارتقاء منابع طبیعی، فرهنگی و اجتماعی همراه با ارتقاء و بهبود کیفیت زندگی سکونت‌گاه‌های محلی شکل می‌گیرد؛ را نیز مدنظر قرار می‌دهد (رضایی، ۱۳۹۲، ص ۶).

پیشینه پژوهش

بساک و دین‌پرست (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اقتصادی روستاهای هدف گردشگران (مطالعه موردی: روستاهای دهستان مدرس، شهرستان شوشتر) انجام داده‌اند، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین گردشگری روستایی و مولفه‌های اقتصادی پژوهش وجود دارد. بیشترین بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی به این ترتیب است مولفه درآمد با میانگین (۱/۵۴-) بیشترین تأثیر و مولفه اشتغال‌زایی با میانگین (۱/۱۰-) کمترین تأثیر را از گردشگری روستایی داشته است. نتایج حاصل از

۱ Greffe

۲ Sharpley

آزمون t تک نمونه‌ای نشان‌گر مطلوب بودن و تأثیرگذاری منفی و معنی‌داری گردشگری روستایی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی بوده است.

غلامی و شفیع (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر روستای هدف گردشگری (مطالعه موردی: روستای فش؛ شهرستان کنگاور) انجام داده‌اند. یافته‌های پژوهش حاکی از کمبود امکانات و زیرساخت‌های ضروری مانند مکان‌های اقامتی، رفاهی، پذیرایی و ارتباطی و ضعف مدیریتی و نهادی در زمینه توسعه گردشگری را مشخص می‌نماید. البته متغیرهایی مانند وضعیت مالی، نوع شغل، تولید، وضعیت تحصیلات، تاهل و سن، روستای محل اقامت با متغیر وابسته تمایل به توسعه گردشگری رابطه داشته‌اند. نتایج آزمون تحلیل عاملی نشان‌دهنده موثر بودن ۶ عامل طبیعی/اقتصادی/اجتماعی/فرهنگی/کالبدی و نهادی بر توسعه گردشگری روستایی است. ۳ عامل کالبدی و نهادی و مدیریتی در وضعیت نامطلوبی هستند و نیاز به رسیدگی دارند و ۳ عامل طبیعی و فرهنگی در این روستا وضعیت مطلوبی برای جذب گردشگر و توسعه گردشگری دارند. در نهایت پیشنهادها کاربردی از جمله توسعه زیرساخت‌های اقامتی و ارتباطی و تبلیغات مناسب و استفاده از نیروهای بومی و آموزش دیده در این امر و تولید و فروش محصولات محلی و صنایع دستی برای توسعه گردشگری در این منطقه توصیه می‌شود.

حبیبی و نصرت (۱۳۹۵)، در کتابی با عنوان جامعه‌شناسی سفر و گردشگری با رویکرد توسعه پایدار انجام شده است، امروزه سازمان‌های بین‌المللی، دولت‌ها و ملت‌ها توسعه‌ای را مقبول می‌دانند که هرگونه توسعه‌ای با رعایت موازین توسعه پایدار بتواند جهان را از ناپایداری نجات دهد. بدین‌سان جامعه‌شناسی سفر و گردشگری به ما کمک می‌کند تا با تحلیل‌های جامعه‌شناسانه و شناخت از روند توسعه پایدار در جوامع مختلف و دیدگاه‌های کارشناسان و صاحب‌نظران بتوان امیدوار بود جهان امروز به سوی پایداری و تعادل سوق یابد. اینکه تحلیل جامعه‌شناسانه دیدگاه‌های توسعه پایدار می‌تواند بسیار مفید و موثر باشد، امری بدیهی است، اما آنچه هدف اصلی پژوهش حاضر است بیان راهکارهای عملی موضوع است که در این تحقیق مغفول مانده است.

زورمند شهریاری (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان تأثیر گردشگری بر توسعه اقتصادی مناطق روستایی جلیزجند از توابع فیروزکوه انجام داده است. نتایج حاکی از آن است که گردشگری در روستای مورد مطالعه موجب توسعه اقتصادی روستا شده و همچنین بر هر ۴ فاکتور فوق‌الذکر تأثیرگذار بوده است. شایان ذکر است اگرچه گردشگری بر عوامل فوق‌الذکر تأثیرگذار بوده، اما عدم هماهنگی بین مسئولین روستا، سبب شده که مردم روستا تاکنون از گردشگری سود و منفعت لازم را نبرند. در این پایان‌نامه به آثار اقتصادی گردشگری روستایی پرداخته شده و حرفی از آثار اجتماعی و یا بررسی جامعه‌شناسی موضوع نیامده است.

شیخ‌السلامی (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان تبیین نقش آموزش مردم محلی جهت توسعه پایدار گردشگری در روستای ایبانه انجام داده‌اند، با تحلیل پاسخ‌های ارائه شده مشخص گردید که مردم محلی روستای ایبانه نیازمند دریافت آموزش‌های بیشتر در حوزه حفاظت از محیط زیست هستند. در این پژوهش، نیز به نقض موثر آموزش در محیط روستا در جهت توسعه گردشگری اشاره شده، اما این مسئله که جدای از گردشگری سایر اقدامات اجتماعی این حیطه چه می‌تواند باشد مسکوت مانده است.

اطهر (۱۳۸۸)، در پژوهشی با عنوان بررسی موانع توسعه گردشگری روستایی مطالعه موردی روستاهای شمال تهران انجام شده است. پژوهش حاضر، در وهله اول به بیان تعاریف و مفاهیم گردشگری روستایی و ابعاد گوناگون جاذبه‌ها

و نظریه‌های گردشگری روستایی پرداخته و پس از آن سپس موانع عمده عدم توسعه گردشگری را در سه بخش عمده فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی و زیربنایی تقسیم‌بندی کرده است. با شناخت موانع توسعه گردشگری روستایی، مسئولین می‌توانند با برنامه‌ریزی همگام با مردم، برای مردم در جهت رفع این موانع و آماده‌سازی شرایط جهت توسعه پایدار روستاها حرکت نمایند. آنچه در این پژوهش مورد توجه می‌باشد؛ بررسی موانع اجتماعی گردشگری روستایی در کنار سایر موانع است.

سوالات پژوهش

پرسش اصلی

در حوزه جامعه‌شناسی چه رهیافت و راهکارهایی را می‌توان در جهت توسعه گردشگری روستایی ترسیم کرد؟

سوالات فرعی

- ۱- آیا تئوری‌های توسعه در ساخت جامعه‌شناسی اقتصادی بر توسعه گردشگری روستایی ناظر هستند؟
- ۲- چه رهیافت‌هایی در جامعه‌شناسی اقتصادی برای توسعه گردشگری روستایی می‌توان از آنها استنتاج نمود؟
- ۳- راهکارهای کارآمد توسعه گردشگری روستایی در جامعه ایرانی کدامند؟

روش پژوهش

این پژوهش به صورت تحلیلی و توصیفی انجام شده است. در این روش کیفی با استفاده از اطلاعات کتابخانه‌ای و روش پژوهش اسنادی موضوعات مورد بررسی قرار گرفته است. اطلاعات نیز با ابزار فیش‌برداری و با بهره‌گیری از منابع اینترنتی جمع‌آوری شده است. این پژوهش نیز براساس روش علمی انجام گرفته است؛ لیکن موضوع پژوهش به گونه‌ای است که اطلاعات مورد نیاز در آثار مکتوب وجود دارد.

در روش پژوهش به صورت کتابخانه‌ای؛ برای جمع‌آوری اطلاعات با دقت پیرامون موضوع و سوابقی که نسبت به پژوهش مورد نظر انجام گرفته نسبت به منابع خاص پژوهش کتابخانه‌ای کسب اطلاعات شده است. در روش پژوهش اسنادی که از نوع مروری نظام‌مند است؛ از کلیه کتاب‌های منتشرشده در ایران در سایت کتابخانه ملی ایران قابل جست‌وجو بود، از این سایت برای یافتن مرتبط‌ترین منابع با موضوع استفاده شده است. جهت یافتن مقالات، با مراجعه به سایت‌های نمایه‌کننده مجلات علمی-پژوهشی و با استفاده از کلیدواژه‌های ساده و ترکیبی مقالات فارسی موجود و مرتبط با موضوع جست‌وجو شد. کلیدواژه‌ها جست‌وجو شده عبارت است از توریسم، گردشگری، گردشگر، جهانگردی، توسعه روستایی، گردشگری روستایی، مسافرت، سفر و جامعه‌شناسی بودند. پایگاه‌های جست‌وجو عبارت است از پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)، بانک اطلاعات نشریات کشور (magiran) و کتابخانه ملی ایران (nlai) می‌باشد. هم‌چنین روش تجزیه و تحلیل اطلاعات مقاله، به صورت کیفی، تفسیری و تحلیلی بوده و به صورتی که به بیان مبانی فکری و ارادی که اساس و پایه مبحث را شکل می‌دهد، پرداخته شده است. اساساً تحلیل تفسیری در مقام یکی از روش‌های پژوهش، درصدد بازگو کردن و نشان دادن معنای نهفته در متن یا واقعه درون زمینه این پژوهش است که در موضوع مورد بحث، هدف بررسی وضعیت وجودی این موضوع و توجه به راهکارهای جامعه‌شناسانه جهت توسعه و بهبود آن است. بعد از گردآوری اطلاعات موقعیت گردشگری روستایی، مفهوم و مصادیق و

ویژگی‌های آن توصیف می‌شود و با توجه به اطلاعات موجود به بررسی جاذبه‌ها، امکانات و خدمات توریستی و وضعیت گردشگری و آثار آن در توسعه روستایی مطالعه شده پرداخته شده و سپس در مراحل بعدی تحقیق، جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه استراتژی و راهبرد توسعه گردشگری پایدار براساس مطالعات جامعه‌شناسی، راهکارهای جامعه‌شناختی در این حوزه بیان و تشریح می‌گردد.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، سه سوال مطرح شده است که در این بخش تحلیل شده است.

۱- آیا تئوری‌های توسعه در ساخت جامعه‌شناسی اقتصادی بر توسعه گردشگری روستایی ناظر هستند؟

در نظریات توسعه و گردشگری در جامعه‌شناسی اقتصادی، سه بند نظریه نوسازی و گردشگری، گردشگری و نظریه توسعه جایگزین و توسعه پایدار گردشگری در جامعه‌شناسی مطرح شده است.

در بند اول، نظریه نوسازی و گردشگری؛ یک دیدگاه محتاطانه‌تر گردشگری را فرایند برنامه‌ریزی یکپارچه برای به حداقل رساندن مضرات و به حداکثر رساندن منافع توسعه عنوان نموده است (فیروزآبادی، ۱۳۹۷، ص ۷).

اما فرآیندهای توسعه با تاکید بر رشد اقتصادی و نوسازی (غربی‌سازی) جوامع پیرو یک مسیر تکاملی اجتناب ناپذیر از ساختارها، نهادها و ارزش‌های سنتی به سمت ساختارها، نهادها و ارزش‌های نوین و صعود به مرحله جهش است که تجلی یافته در پیدایش یک یا چند صنعت مهم است که موجب رشد و سرمایه‌گذاری بیشتری می‌شود. با نیاز به سرمایه‌گذاری خارجی و انگیزه‌های رشد در سراسر منطقه و القاء نوسازی توسعه از جمله توسعه گردشگری، نوسازی را به همراه دارد. گردشگری برای بازسازی اقتصادی مناطق روستایی حاشیه‌ای و نواحی شهری فراصنعتی و اثرات بازگشتی (نشیب) و افزایش گردشگری بر مبنای این نظریه عامل اصلی تنوع و بلوغ اقتصاد محلی و رشد و توسعه اقتصادی گسترده‌تری است. در بند دوم، گردشگری و نظریه توسعه جایگزین

فرایند توسعه باید از نیازهای هر جامعه‌ای نشأت بگیرد و از طریق آنها هدایت شود تا اینکه عوامل خارجی آن را تحمیل یا اجرا کنند. بر این اساس توسعه جایگزین با رویکردی مردم‌محور یا عامه‌پسند نسبت به توسعه بر نیازهای اساسی (رفاه مادی و اجتماعی) و خوداتکایی و کمک گرفتن از نظام‌ها و دانش بومی، اتکا دارد.

در این حالت فرایند توسعه جایگزین با تأکید بر مشارکت و تصمیم‌گیری آحاد جامعه از تمرکززدایی یا بومی سازی (در مقایسه با نوسازی مبتنی بر رشد اقتصادی دولتی) با هدف توانمندسازی جوامع محلی و افزایش بالقوه نقش زنان و مشارکت بیشتر سازمان‌های مردم‌نهاد تاکید دارد که مسئولیت‌های چندگانه سازمان‌های مردم‌نهاد و اتکاء آنها به کمک‌های بین‌المللی و تمرکز آنها بر نیازهای جوامع محلی را هدف قرار داده است.

۲- چه رهیافت‌هایی در جامعه‌شناسی اقتصادی برای توسعه گردشگری روستایی می‌توان از آنها استنتاج نمود؟

توسعه گردشگری شهری به عنوان یکی از نیروهای توسعه اقتصادی - اجتماعی و نیروی فوق‌العاده برای تغییر یکی از مهم‌ترین راه‌های کسب درآمد فراوان محسوب می‌باشد؛ این مسئله نه تنها پول همراه خود می‌آورند بلکه زندگی محلی را به وضع بهتری تغییر می‌دهد که از این رو بهره‌برداری از منافع اقتصادی آن نیز مورد توجه می‌باشد (گل آمیز، ۱۳۹۹، ص ۱۱۲).

این مسئله در مورد گردشگری روستایی نیز صادق است که شامل چهار بخش

تقویت و تشویق سرمایه گذاری های زیربنایی؛ در دیدگاه جامعه شناختی به آثار اجتماعی و فرهنگی گردشگری توجه می شود. آثار گردشگری به خصوص گردشگری روستایی در جامعه میزبان نیز یکی از این موارد است؛ جامعه روستایی با فرهنگ ساده و عدم آگاهی لازم در زمینه پذیرش گردشگری به سرعت تحت تأثیر توسعه گردشگری قرار گرفته که اگر این امر به درستی مدیریت نشود صدمات جبران ناپذیری را برای جامعه به همراه دارد. اما توریسم روستایی می تواند موجبات بهبود فرایند توسعه روستایی با توجه به فعالیت مکمل، بخش کشاورزی، اشتغال زایی و افزایش درآمدهای خانوار روستایی در بستر مشارکت ساز روستایی را در فرایند پذیرش توریسم امکان پذیر سازد. توسعه گردشگری کلید پیشرفت هایی در زندگی شده و دسترسی بهتر ساکنان محلی را به امکانات تفریحی فراهم کرده و غرور ملی را بین افراد تقویت می کند (رضایی، ۱۳۹۲، ص ۲). ایجاد منطقه آرام و با امنیت، حفظ مناظر زیبا، میراث فرهنگی و تاریخی منطقه و در نهایت، ایجاد مشارکت مردمی بوده که منظور از توانمندسازی در حوزه گردشگری بیش تر در بستر توسعه پایدار تمرکز بر کیفیت زندگی ساکنان در قالب ایجاد حداکثر منافع در حوزه های سه گانه پایداری مقصد (TBL) (پایداری اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی فرهنگی) به شکلی معنادارتر از تولید و سود می باشد که مستلزم مشارکت جامعه است. کنترل ساکنین مبنای فلسفی گردشگری پایدار است و در این میان مشارکت جامعه عامل ضروری در فرایند توسعه گردشگری، می باشد؛ چراکه مشارکت جامعه هدف نهایی نیست و در صورتی که ساکنین توانمند نشوند، توسعه پایدار در نهایت محکوم به شکست خواهد بود. لذا توانمندسازی ساکنین پله پایانی نردبان مشارکت است که در آن اعضای جامعه عوامل فعال تغییر هستند و قادر خواهند بود برای مشکلات خود راه حل هایی بیابند، تصمیم گیری کنند، اقداماتی انجام دهند و راه حل های خود را ارزیابی نمایند (اثنی عشری، ۱۳۹۷، ص ۶).

۳- راهکارهای کارآمد توسعه گردشگری روستایی در جامعه ایرانی کدامند؟

بر اساس نتایج پژوهش، می توان گفت، صنعت گردشگری روستایی دارای پتانسیل های بسیاری است که می تواند جزو گزینه های مناسب برای کسب درآمد، اشتغال زایی و ایجاد تغییرات مثبت در درآمد روستایی در نظر گرفته شود؛ بنابراین این موضوع نیازی محسوس برای توسعه و احیای اقتصاد روستایی است که علاوه بر گسترش گردشگری، باعث ورود روش های امروزی کشاورزی در نواحی روستایی شود. پس در این میان، صنعت گردشگری و توسعه آن ابزاری ضروری برای برنامه ریزی توسعه روستاها به شمار می آید، صنعت گردشگری به شکوفایی اقتصاد روستایی و ایجاد راهی برای عرضه تولیدات محلی و ایجاد ارزش افزوده بسیار کمک می کند. صنعت گردشگری روستایی از یک طرف با تنوع بخشی به اقتصاد محلی و از طرف دیگر با تحرک رشد اقتصاد محلی می تواند نقش ارزنده ای در توسعه مناطق روستایی و در نهایت توسعه ملی ایفا نماید. در توسعه گردشگری روستایی باید چهار بعد؛ پایداری اکولوژیکی (حفظ و بهبود تنوع زیست محیطی و بیولوژیکی)؛ پایداری فرهنگی (حفظ و بهبود ارزش های انسانی و فرهنگی)؛ پایداری اقتصادی (کارآمدی اقتصادی و حمایت از منابع نسل های آتی) و پایداری محلی (توجه به خواسته های مردم محلی و توانمندسازی آنها) مورد توجه قرار گیرد.

در حال حاضر، یکی از بزرگترین منافع گردشگری در نواحی روستایی، ایجاد درآمد برای افراد شاغل در گردشگری است که اغلب آن ها را افراد محلی و بومی تشکیل می دهند. بنابراین اولین تأثیر اقتصادی گردشگری، افزایش درآمد فردی و یا عمومی ساکنان بومی است. این کارکردهای گردشگری روستایی می تواند به حل معضل بیکاری، کاهش نرخ مهاجرت جمعیت روستایی به کلان شهرها و کنترل گسترش حاشیه نشینی بیانجامد و به انتقال آرام نیروی بیکار پنهان و

آشکار از بخش کشاورزی به سمت بخش‌های خدماتی و فرصت‌های شغلی جدید با تأکید بر خوداشتغالی کمک بزرگی کند.

کشور ایران به لحاظ برخورداری از بافت روستایی خاص در مناطق و استان‌های مختلف و وجود جاذبه‌های مختلف فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی، طبیعی-اکولوژیکی و ... یکی از کشورهای مستعد و پتانسیل‌دار برای توسعه گردشگری روستایی و کسب درآمد به منظور بهبود کیفیت زندگی روستاییان می‌باشد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که روستای هدف گردشگری اردها به پشتوانه برخورداری از مواهب طبیعی، اقلیم مناسب و منابع غنی آب پتانسیل‌های مناسبی برای توسعه فعالیت‌های گردشگری روستایی را دارا می‌باشد. بنابراین، این روستا با داشتن چنین جاذبه‌ها و پتانسیل‌هایی می‌تواند جایگاه ویژه‌ای در حوزه گردشگری داشته باشد و توسعه این صنعت باعث تحول اقتصادی، اجتماعی و افزایش اشتغال در روستای هدف گردشگری اردها خواهد شد و در سطح کلان می‌تواند منجر به پیشرفت، گسترش و اشاعه فرهنگ، تمدن و صنعت گردشگری کشور ایران در سطح بین‌المللی و جهانی شود.

بر این اساس، راهکارهای زیر برای توسعه گردشگری در روستای اردها پیشنهاد می‌شود:

- تبلیغ جاذبه‌های گردشگری روستایی در رسانه‌های عمومی در سطح استانی و ملی
- ایجاد و تنظیم برنامه جامع برای توسعه صنعت گردشگری روستایی در کشور ایران
- استفاده از توان‌های محیطی و طبیعی روستا (کوهنوردی، پیاده‌روی، طبیعت گردی، صخره‌نوردی و...)
- سرمایه‌گذاری در بخش زیرساخت‌ها و امکانات فضاهای محیطی و گردشگری روستا

صنعت گردشگری روستایی دارای پتانسیل‌های بسیاری است که می‌تواند جزو گزینه‌های مناسب برای کسب درآمد، اشتغال‌زایی و ایجاد تغییرات مثبت در درآمد روستایی در نظر گرفته شود؛ این موضوع نیازی محسوس برای توسعه و احیای اقتصاد روستایی است که علاوه بر گسترش گردشگری، باعث ورود روش‌های امروزی کشاورزی در نواحی روستایی شود. صنعت گردشگری و توسعه آن ابزاری ضروری برای برنامه‌ریزی توسعه روستاها به شمار می‌آید، گردشگری روستایی به شکوفایی اقتصاد روستایی و ایجاد راهی برای عرضه تولیدات محلی و ایجاد ارزش افزوده بسیار کمک می‌کند.

صنعت گردشگری روستایی، فعالیتی پیچیده و حساس است و نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و هدفمند می‌باشد و در برخورد با آن باید هوشمندانه عمل نمود. صنعت گردشگری، امروزه در ردیف موفق‌ترین صنایع جهان محسوب می‌شود؛ زیرا نتایج و دستاوردهای قابل توجهی مانند: کسب درآمد سرشار ارزی، توسعه روابط علمی- فرهنگی، ایجاد اشتغال به صورت مستقیم و غیرمستقیم و نمایش ثبات و امنیت در کشور را به دنبال دارد؛ از آنجا که رشد اقتصادی این صنعت بالا است، می‌توان آن را عمده‌ترین صنعت درآمدزا و اصلی‌ترین پشتوانه اقتصادی جهان آینده پیش‌بینی کرد. کشور ایران به لحاظ برخورداری از بافت روستایی خاص در مناطق و استان‌های مختلف و وجود جاذبه‌های مختلف فرهنگی- اجتماعی، اقتصادی، طبیعی- اکولوژیکی و ... یکی از کشورهای مستعد و پتانسیل‌دار برای توسعه گردشگری روستایی و کسب درآمد به منظور بهبود کیفیت زندگی روستاییان می‌باشد. در کشور ایران ۴۶۴ روستای هدف گردشگری تعیین شده و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مسئول تدوین و تهیه اطلاعات از ویژگی‌های روستاهای هدف گردشگری است. سکونتگاه‌های روستایی کشور ایران با مسائل و مشکلاتی از قبیل: مهاجرت‌های روستایی، پایین بودن سطح اشتغال، پایین بودن سطح بهره‌وری در بخش کشاورزی، فقدان یا کمبود زیربنای رفاهی و خدماتی مواجه است؛ این در حالی است که تعداد قابل توجهی از این گونه سکونتگاه‌ها به لحاظ موقعیت مکانی و داشتن عناصر مهم جذب گردشگر، مانند مناظر طبیعی، آثار باستانی، تنوع اقلیمی، آداب و سنن اجتماعی، زمینه‌های مناسبی برای توسعه فعالیت‌های گردشگری دارند.

در توسعه گردشگری روستایی باید چهار بعد؛ پایداری اکولوژیکی (حفظ و بهبود تنوع زیست‌محیطی و بیولوژیکی)؛ پایداری فرهنگی (حفظ و بهبود ارزش‌های انسانی و فرهنگی)؛ پایداری اقتصادی (کارآمدی اقتصادی و حمایت از منابع نسل‌های آتی) و پایداری محلی (توجه به خواسته‌های مردم محلی و توانمندسازی آن‌ها) مورد توجه ویژه قرار گیرد.

توسعه روستایی یکی از پیامدهای توسعه گردشگری روستایی است. توسعه روستایی از دیدگاه‌های متعددی مورد بررسی قرار گرفته و هر دیدگاه بنابر چهارچوب نظری خود، توسعه روستایی را مورد بررسی و مطالعه قرار داده است؛ تا جایی که برخی بر این باورند که هدف توسعه روستایی، صرفاً تحول و وضعیت و شرایط روستاها از نظر اقتصادی نیست، بلکه توسعه متعادل اجتماعی و اقتصادی مناطق مشخص همراه با توجه خاص به حداکثر بهره‌برداری از منابع محلی و توزیع عادلانه و گسترده‌تر منافع ناشی از توسعه مطرح است. در این میان، یکی از بخش‌های اقتصادی که در توسعه روستایی کمتر به آن توجه شده است، توسعه گردشگری روستایی است. در زمینه ارتباط بین گردشگری روستایی و توسعه روستایی، سه دیدگاه مطرح است، دیدگاه اول، گردشگری را به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی به کار می‌گیرد؛ این دیدگاه، با ارائه برنامه‌هایی در پی آن است که شرایطی ایجاد کند تا بتوان هم از منابع طبیعی و

انسانی آنها بهره‌برداری کرده و هم ایجاد درآمد و افزایش رفاه ساکنان نواحی روستایی را به همراه داشته باشد. در دیدگاه دوم، گردشگری به عنوان سیاستی برای بازساخت سکونتگاه‌های روستایی مورد توجه قرار می‌گیرد و در دیدگاه سوم، گردشگری روستایی به عنوان ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی مطرح است. این دیدگاه خواهان رشد بلندمدت گردشگری بدون اثرات مخرب بر زیست‌بوم‌های طبیعی می‌باشد.

گردشگری روستایی به عنوان یک عامل بسیار موثر، فعالیت‌های اقتصادی و مشاغل مختلف را در روستاها ایجاد کرده و به این لحاظ می‌توان گفت، بر میزان درآمد و سطح فقر روستاییان تأثیر داشته است. در واقع، گسترش گردشگری روستایی باعث روی آوردن مردم به فعالیت‌های سازنده، رونق اقتصادی و کاهش فقر شده و این موضوع، حساسیت پیرامون ریشه‌های مواجهه با فقر را افزایش داده و با توجه به مطرح بودن مناطق روستایی به عنوان یکی از مهم‌ترین کانون‌های فقر، توجه بیشتر به این مناطق را در پی داشته است. توسعه گردشگری در نواحی روستایی از یک سو، می‌تواند نقش مهمی در متنوع‌سازی اقتصادی جوامع روستایی داشته و بستر و زمینه‌ساز توسعه پایدار روستایی باشد و از طرف دیگر، وسیله‌ای برای تحریک رشد اقتصادی ملی به حساب آید. بنابراین می‌توان گفت، گردشگری روستایی یکی از صنایع بزرگ است که می‌تواند در راستای رسیدن به توسعه اقتصادی و کاهش فقر مؤثر باشد. یکی از بزرگترین منافع گردشگری در نواحی روستایی، ایجاد درآمد برای افراد شاغل در گردشگری است که اغلب آن‌ها را افراد محلی و بومی تشکیل می‌دهند. بنابراین اولین تأثیر اقتصادی گردشگری، افزایش درآمد فردی و یا عمومی ساکنان بومی است. این کارکردهای گردشگری روستایی می‌تواند به حل معضل بیکاری، کاهش نرخ مهاجرت جمعیت روستایی به کلان‌شهرها و کنترل گسترش حاشیه‌نشینی بیانجامد و به انتقال آرام نیروی بیکار پنهان و آشکار از بخش کشاورزی به سمت بخش‌های خدماتی و فرصت‌های شغلی جدید با تأکید بر خود اشتغالی کمک بزرگی کند.

هدف توسعه پایدار روستایی گسترش امکانات و بهبود شرایط زندگی اقشار آسیب‌پذیر روستایی است. به منظور توسعه پایدار روستایی می‌توان در کنار فعالیت‌های کشاورزی و دامپروری و ... در روستا فعالیت‌هایی نظیر گردشگری را نیز گسترش داد. گردشگری روستایی منبع با ارزش اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد است و می‌تواند وسیله مهمی برای توسعه اجتماعی-اقتصادی جوامع روستایی باشد و به حمایت از محیط زیست و فرهنگ روستایی و تولید درآمد و جذب سرمایه و اشتغال‌زایی، جلوگیری از مهاجرت روستائیان، متنوع‌سازی اقتصاد بپردازد.

منابع و ماخذ

- اثنی عشری، آناهیتا، ۱۳۹۷، گردشگری پایدار، فصلنامه عصر گردشگری، سال هفتم، شماره ۱۱.
- احمدیان، هوشمند، ستاری، محمدحسین، میرزائیان، اسماعیل، ۱۳۹۳، توسعه پایدار گردشگری، اولین کنگره تخصصی مدیریت شهری و شوراها، شهر، ساری.
- ازکیا، مصطفی، ۱۳۸۱، جامعه شناسی توسعه، تهرانک مؤسسه نشر کلمه.
- اسکندری، ندا، ۱۳۹۵، توسعه پایدار و گردشگری شهری، دومین همایش بین المللی معماری، عمران و شهرسازی در آغاز هزاره سوم. تهران.
- اطهر، محمد مهدی، ۱۳۸۸، بررسی موانع توسعه گردشگری روستایی مطالعه موردی روستاهای شمال تهران، دانشگاه پیام نور تهران.
- تقدیسی، احمد، وارثی، حمیدرضا، احمدیان، مهدی، عسگری، حمید، ۱۳۹۴، شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در مناطق روستایی (مطالعه موردی: مناطق روستایی شهرستان جیرفت)، مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی، سال چهارم، شماره ۱، صص ۱-۱۴.
- جنیفر، الیوت، ۱۳۷۸، بررسی مفاهیم توسعه پایدار، ترجمه احمد بالان، ماهنامه جهاد، شماره ۲۱۸ و ۲۱۹.
- حیبی قاسم آبادی، امیرنصرت، ۱۳۹۵، جامعه شناسی سفر و گردشگری با رویکرد توسعه پایدار، چاپ اول، نشر جامعه شناسان.
- رضایی، حسین، حاتم زاده عربی، الهام، رضانی فر، حدیثه، خوشبخت، سعید، ۱۳۹۴، بررسی جامعه شناسی نقش صنعت گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه پایدار روستایی، دومین همایش ملی گردشگری و طبیعت گردی ایران زمین.
- رضوانی، محمدرضا، ۱۳۹۴، توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، انتشارات دانشگاه تهران.
- رضوانی، محمدرضا، بدری، علی، ترابی، ذبیح الله، هاجری، بهرام، ۱۳۹۵، شناسایی راهکارهای توسعه روستایی با استفاده از چارچوب مشارکتی SOAR مورد: روستای میغان، مجله اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال پنجم، شماره ۴.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، قادری، اسماعیل، ۱۳۸۱، نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوب های نظریه ای)، مجله مدرس، دوره ۶، شماره ۲.
- سلیمانی، عادل، ۱۳۹۱، گردشگری الکترونیکی روستایی و نقش آن در توسعه پایدار با تأکید بر ICT روستایی، فصلنامه جمعیت، صص ۱۰۰-۱۱۱.
- شیخ السلامی، سیاوش، ۱۳۹۲، تبیین نقش آموزش مردم محلی جهت توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: روستای ایبانه)، دانشگاه علم و فرهنگ تهران.
- ضرابی، اصغر، رخشانی نسب، حمید رضا، آقازیرتی فراهانی، م، ۱۳۸۵، سطح بندی و برنامه ریزی توسعه فضایی توان های اکوتوریسم استان سیستان و بلوچستان، مجموعه مقالات اولین همایش جغرافیا و قرن ۲۱، نجف آباد: دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد.

- فرمانی اردهانی، رضا، ۱۳۹۶، نقش و عملکرد روستاها و گردشگری روستایی در توسعه گردشگری ایران (مطالعه موردی: روستای هدف گردشگری اردها)، سال دوم، شماره ۶، صص ۳۹-۴۷.
- گل آمیز، مهشاد، سلطانی، لیلا، ۱۳۹۹، شناسایی و تحلیل ابعاد و شاخص های توسعه پایدار گردشگری شهری (مطالعه موردی: مناطق ۱، ۳ و ۵ شهر اصفهان)، فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، سال نهم، شماره ۳۶.
- مرادی، مریم، ۱۳۸۹، نقش گردشگری در توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی شهر مشهد، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، سال هفتم، شماره ۲۵.
- ممتاز، غلامحسین، ۱۳۹۴، بررسی مفهوم جامعه شناختی توسعه، کنفرانس بین المللی علم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی.
- منصوری، علی، ۱۳۸۷، توریسم و توسعه پایدار، مجله آموزش جغرافیا، سال هجدهم، شماره ۶۳.
- میرکتولی، جعفر، مصدق، راضیه، ۱۳۸۹، بررسی وضعیت گردشگری روستایی و نقش آن در رونق صنایع دستی مورد دهستان استرآباد جنوبی، شهرستان گرگان، مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، دوره ۲، شماره ۷، صص ۱۵۴-۱۳۷.
- هزارجریبی، جعفر، نجفی، ملک محمد، ۱۳۹۱، بررسی جامعه شناختی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در ایران (با رویکرد جذب گردشگران خارجی)، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، سال بیست و سوم، شماره ۳، صص ۱۳۴-۱۴۶.
- بساک، سعید و ساجده دین پرست (۱۳۹۹)، بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اقتصادی روستاهای هدف گردشگران (مطالعه موردی: روستاهای دهستان مدرس، شهرستان شوشتر)، جغرافیا و روابط انسانی دوره ۳، شماره ۹.
- غلامی، یونس و شفیعی، زهرا (۱۴۰۰)، بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی با تاکید بر روستای هدف گردشگری (مطالعه موردی: روستای فش؛ شهرستان کنگاور)، دوره ۴، شماره ۲، شماره پیاپی ۱۴ صفحه ۳۹۸-۳۷۱.

Sharpley, R. & Roberts, L. (2004). Rural tourism--10 years on. International Journal of Tourism Research 6 (3).

Mcintyre, 1993, Sustainable Tourism Development: Guid for Local Planners., Madrid, W. T. O.

Grefe, X, 1993, Rural Tourism a Lever for Economic and Social Development, Clevedon, Channel View Publication.